

ANNALEN VAN HET MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO

C. DIERKUNDE.

REEKS II. — DEEL III. — AFLEVERING 2.

(Bladzijden 169-332.)

ANNALES DU MUSÉE
DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE.

SÉRIE II. — TOME III. — FASCICULE 2.

(Pages 169-332.)

DE ZOOGDIEREN VAN BELGISCH CONGO
EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES MAMMIFÈRES DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

DOOR

DR H. SCHOUTEDEN

Directeur van het Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

II. — Carnivora (2), Ungulata (1).

pp 169-332

TERVUREN (BELGIË)

JANUARI 1945

TERVUREN (BELGIQUE)

JANVIER 1945

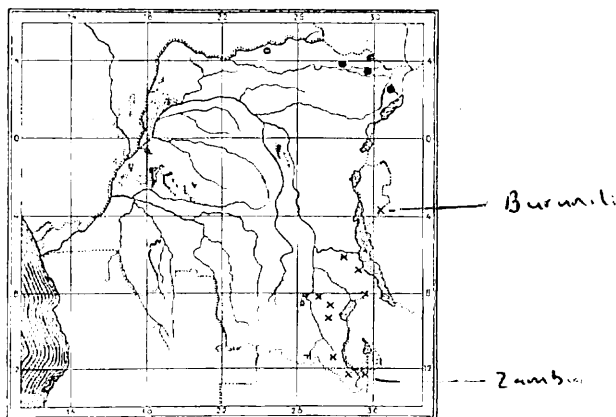
2742

FAM. RHINOCEROTIDAE

Onder de Rhinocerotiden (Neushoorns, Neushoordieren) vindt men de grootste der Zoogdieren, met uitzondering van den Olifant.

't Zijn plompe en zwaar gebouwde Zoogdieren, met langen en naar voren breedten kop, met 1 of 2 onpare horens die op het voorste gedeelte van den kop zitten, kleine ooren en kleine oogen. De huid is dik en nauwelijks behaard; ze vertoont bij de Afrikaansche soorten plooiën aan hals en pooten, maar geen blijvende plooiën of schilden aan de flanken, zooals men er vindt bij zekere Aziatische soorten. De pooten, die dik, krom en betrekkelijk kort zijn, steunen op drie vingers of drie teenen die elk een grooten hoef dragen; ze hebben een verhoornde zool, waarop een elastisch kussen ligt. De staart is aan de spits behaard.

De Afrikaansche Neushoorns hebben twee horens, die achter elkaar staan. Deze horens hebben een heel anderen oorsprong dan de horens der Herkauwers (Antilopen, Buffels enz.): ze bestaan

Afb. 287. — Vindplaatsen van de beide Neushoorns.

● *Ceratotherium simum Calloni*.
 × *Diceros bicornis Notmwoodi*.

slechts uit een dichte hindwerfslmassa. De voorste horen is min of meer gebogen, de achterste niet; deze is meestal korter dan de eerste.

Het gebit der Afrikaansche Neushoorns bestaat normaal slechts uit maaltanden, al komen toch bij heel jonge exemplaren snijtanden voor; de maaltanden zijn groot, geknobbeld of geribbd. De tandformule is: I 0/0 C 0/0 Pm 4-3/4-3 M 3/3.

Neushoorns worden slechts in Afrika en Azië gevonden. In Afrika worden ze door twee genera vertegenwoordigd: *Ceratotherium* en *Diceros*. Beide genera komen in onze Kolonie voor (zie kaart, Afb. 287).

Deze twee typen, die belangrijke osteologische verschillen vertoonen, worden gemakkelijk onderscheiden door de volgende kenmerken:

1. a. De voorhoren is van voren aan zijn basis afgerond; zijn doorsnede is elliptisch. De bovenlip vertoont in het midden een vingervormig uitsteeksel en de snuit is min of meer ver-

lengd. De kop is betrekkelijk korter dan bij de volgende soort. Het oor is meer afgerond. De maaltanden hebben een duidelijk geribd kauwvlak *Diceros*.

- b. De voorhoren is van voren afgeplat : zijn doorsnede is afgerond driehoekig. De bovenlip vertoont geen middennitsteeksel en de snuit is van voren breed afgeplat en stomp. De kop is lang. Het oor is langer en puntiger dan bij *Diceros*. De maaltanden hebben een afgeplat kauwvlak *Ceratotherium*.

GEN. DICEROS GRAY.

Dit genus wordt vertegenwoordigd door een enkele soort: *Diceros bicornis* LINN.

Deze soort (de Zwarte Neushoorn, of de Puntlip-Neushoorn) bewoont bij voorkeur de droge savanne. Het dier voedt zich vooral met twijgen en bladeren die het van de heesters of van de boomen afplukt, maar het eet ook wortels, bollen, rhizomen enz.; bij het plukken komt het lipuitsteeksel bijzonder van pas.

1. — *Diceros bicornis* LINNAEUS.

De Zwarte Neushoorn bereikt een schouderhoogte van 1.60 m. en een lichaamslengte van 4 meter. De algemeene kleur van het dier is zwart of grijszwart.

Deze soort bewoont de droge savanne. Ze wordt in onze Kolonie slechts in Katanga en in Ruanda-Urundi aangetroffen (zie kaart, Afb. 287).

Horwood heeft voor enkele jaren (1939) de vormen van *Diceros bicornis* onderzocht. De typische vorm, *bicornis bicornis*, werd in Zuid-Afrika gevonden (« type-locality » : de Kaap); in Oost-Afrika komt de vorm *Holmwoodi* voor, die ook onze Kolonie bewoont.

1a. — *Diceros bicornis Holmwoodi* SCLATER (Afb. 288).

Onze Congoleesche exemplaren van dezen vorm komen alle uit Katanga.

ABT. 288. — *Diceros bicornis Holmwoodi* SCLAT.
Kifumwazi-rivier. (F. L. SHARP.)

Distr. Luabala : [Lubudi (RODHAIN)].

Distr. Tanyika : Mpala (STORMS). — [Niamba (SCHOUTEDEX). — Kakyelo (VAN GANZENWINKEL). — Pweto/Moloto, Kapulo (VAN DEN BERGHE)].

Distr. Oppar-Katanga : Zuid-Katanga (PILETTE). — Kifumwazi-rivier (SHARP).

SCHWETZ vermeldde de soort van het Kundelungu-gebergte, waar MEYER, TINANT en Dr. GERARD ze ook zagen. LEPLAE citeerde ze van Luiswichi/Shiniana. Volgens LANG kwam ze in vroegere tijden ook in N. Congo voor, maar werd er door de Runderpest uitgeroeid. In het Chari-gebied komt *Diceros bicornis* nog voor. MAUR. BEQUAERT meldt mij het voorkomen van den Neushoorn in Urundi, aan de grens van het Engelsch grondgebied. GROMER heeft *Diceros bicornis* vermeld als zijnde vroeger een gewoon verschijnsel in Ruanda; zulks is tegenwoordig bepaald niet het geval voor het onder Belgisch toezicht staande gebied.

GEN. CERATOTHERIUM GRAY.

Dit genus wordt eveneens door een enkele soort vertegenwoordigd: *Ceratotherium simum* BURCH., de Witte Rhenoster der Boeren, of Witte Neushoorn of Breedmilt-Neushoorn.

Afb. 289. — *Ceratotherium simum* COLLONT L'YD.
Gangu-rivier, Kassaba. (FOL. LEBRUN).

Deze soort bewoont bij voorkeur moerassige gebieden; het dier is een graseter en wordt nitsluitend in vochtig grasland gevonden.

1. — *Ceratotherium simum* BURCHELL.

De typische vorm van *simum* bewoont het zuiden van Afrika, waar hij vroeger veelvuldig voorkwam maar waar tegenwoordig nog slechts enkele exemplaren bestaan. In onze Kolonie komt de vorm *Cottoni* voor (zie kaart, Afb. 287): deze werd beschreven uit Lado.

De benaming « Witte Neushoorn » of « Witte Rhenoster » die aan het dier wordt gegeven, is misleidend, daar het eigenlijk niet wit is, wel integendeel aschgrijs tot zwartgrijs of soms lichtgrijs. Die benaming werd aan dezen Neushoorn gegeven door de Zuidafrikaansche Boeren, die zeker dieren hadden gezien die in de modder hadden geploeterd: dan ziet het dier er in de zon wit uit. Zoo ook heeft GROMER Neushoorns gezien die er heelemaal wit uitzagen, eenvoudig omdat ze met wit leem waren bedekt. Practisch gesproken is de Witte Neushoorn bijna even donker als de Zwarte Neushoorn.

Dit is de grootste der Afrikaansche Zoogdieren, met uitzondering van den Olifant. De lichaams-lengte bereikt tot 5 m., de schouderhoogte 1.80 m.

1a. — *Ceratotherium simum Cottoni* LYDEKKER (Afb. 289).

In onze Kolonie wordt de Witte Neushoorn of Breedmuil-Neushoorn slechts in het noorden aangetroffen, en meer bepaald in het noordoosten. Hij bewoont bij voorkeur moerassig land (Afb. 290). Onze exemplaren komen uit de volgende plaatsen :

Distr. Uelé : Mbomu, Rafai (DE LA KÉTHULLE). — « Uelé » (LEFRANC). — Dangu (HUTEREAU).

Distr. Kibali-Ituri : Faradje (DE CALONNE). — Bron van de Garamba-rivier (LEBRUN). — « N.O. Uelé » (FRAPONT). — N.O. Congo (PILETTI).

Afb. 290. — Woongebied van *Ceratotherium simum Cottoni* LYD. in N.O. Congo. — FOL. LEBRUN.

Wij hebben ook in ons bezit schedels, huiden en skeletten uit Lado en de Nijlstreek (giften van de heeren DANIS en SOLVAY en van Majoor POWELL COTTON).

Volgens aantekeningen van mijn betreunden vriend LEBRUN, vond deze het dier ook aan de rivier Gangu, gewest Kassima, evengoed als bij het dorp Bele, gewest Azanga, enz.; te dien tijde (vóór 1914) was de Witte Neushoorn een gewoon verschijnsel in den noordoostelijken hoek van onze Kolonie; in de aanpalende gebieden van Soedan was de soort buitengewoon talrijk vertegenwoordigd.

De heer SCORS vermeldde den Neushoorn bij Dolo, aan de Engelsche grens, 1 1/2 uur ten N. van Mahagi.